

УДК 373.2.015.31:17.022.1:82-343(045)
DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2020-91-5>

КАЗКА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ ПОЧУТТІВ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Черепаня Наталія Іванівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри теорії та методики дошкільної освіти
Мукачівський державний університет
nataliacherepan@gmail.com

Русин Надія Михайлівна,
старший викладач кафедри теорії та методики дошкільної освіти
Мукачівський державний університет
rysun.nadija@gmail.com

Мета статті полягає в обґрунтуванні можливостей впливу казки на формування моральних почуттів у дітей старшого дошкільного віку; у виокремленні педагогічних і методичних прийомів морального виховання старших дошкільників засобами казки.

У статті розглядається казка як засіб формування моральних почуттів дітей старшого дошкільного віку. Актуальність проблеми зумовлена необхідністю формування морально-етичних норм і правил поведінки, які закладаються в дитині завдяки впливу казки на особистість дошкільника. Дібрано та проаналізовано різні види казок, їхнє місце і роль у формуванні моральних норм поведінки. Наукова новизна полягає у висвітленні алгоритму використання педагогічних і методичних прийомів ознайомлення дітей із різними видами казок і їхнього значення в розвитку особистості дошкільника.

Висновки. Таким чином, можна зробити висновок, що методика роботи з казками в дошкільному навчальному закладі зумовлена якісною неоднорідністю цього жанру. Щоб дошкільники під час читання казок засвоювали глибину змісту казкового світу, його метафоричність, моральний і соціальний зміст, емоційний підтекст, педагогу у керівництві читанням казок необхідно спиратися на літературознавчу специфіку казкового жанру, цілеспрямовано формувати у дошкільників оптимальний обсяг умінь. Також одним із факторів низького рівня морального виховання дошкільників є недостатнє застосування казки та її засобів у щоденній роботі вихователя сучасного закладу дошкільної освіти. Мова казки, особливо народної, доступна дитині, вона ставить і допомагає їй вирішити моральні проблеми, адже всі казкові герої мають чітку моральну позицію. У процесі використання різних видів казок доцільно використовувати такі педагогічні та методичні методи і прийоми: читання, переказування, розгляд ілюстрацій, розмальовування і малювання персонажів казок, використання ігор-драматизацій, самостійне складання казок, що сприяють формуванню етичних і моральних норм поведінки дошкільника в повсякденному житті. Водночас ця проблема потребує подальшого вивчення задля вдосконалення державних програм дошкільного виховання, що підвищить рівень морального виховання дошкільників.

Ключові слова: діти старшого дошкільного віку, казка, мораль, моральні почуття, виховання, дошкільний навчальний заклад.

A FAIRY TALE AS A MEANS OF FORMATION OF MORAL FEELINGS OF CHILDREN OF SENIOR PRESCHOOL AGE

Cherepania Natalia Ivanivna,
PhD in Pedagogy, Associate Professor,
Head of the Department of Theory and Methods of Preschool Education
Mukachevo State University
nataliacherepan@gmail.com

Rusyn Nadia Mykhaylivna,
Senior Lecturer at the Department of Theory and Methods of Preschool
Education
Mukachevo State University
rysun.nadija@gmail.com

Senior preschool age is a period of active development of ethical norms, rules, the formation of moral feelings and inclinations. It is considered to be the most important stage in the formation of mechanisms

of behavior and activity; in the development of the individuality of a preschooler in general. This is due to significant changes that occur in the emotional and volitional, mental development of children, the development of the motivational sphere, communication with coevals and adults, especially acquired by the level of moral culture. Hence, the opportunities for moral education of senior preschoolers are rising nowadays.

The article aims at grounding the possibilities of a fairy-tale as a means of formation moral feelings of children of preschool age; at determining pedagogical and methodical methods of moral education of senior preschoolers by means of fairy tales.

The article highlights the notion of fairy-tale as means of formation of moral feelings of children of preschool age. The urgency of the problem under consideration lies in the necessity of formation moral and ethical norms and rules of behavior, which are transmitted to a child due to the influence of fairy tales onto preschooler's personality. Various types of fairy-tales have been selected and their role in formation of moral qualities have been analyzed. Scientific novelty of the present article is to highlight the algorithm of using pedagogical and methodological techniques to acquaint children with different types of fairy tales and their importance in the development of the personality of the preschooler.

Conclusions. Summing up the information mentioned above, it is possible to conclude that the methods of pedagogical work with fairy tales in a preschool educational establishment is caused by the qualitative heterogeneity of this genre. In order to intensify the depth of world concept of fairytales, its metaphorical, moral and social content, emotional connotations to children, the teacher must guide the reading of fairy tales based on the literary specifics of the fairy tale genre, purposefully form the optimal range of skills of preschoolers. In addition, one of the factors of the low level of moral education of preschoolers is the insufficient use of fairy tales and its means in the daily work of the educator of a modern preschool educational establishment. The language of a fairy tale, especially of a folk fairy-tale, is close to a child, it helps a child to solve moral problems, due to clear, determined moral position of characters in a fairy-tale. In the process of implementation of different types of fairy tales, it is advisable to use the following pedagogical and methodological methods and techniques: reading, retelling, describing the illustrations, coloring and drawing fairy tale characters, applying dramatization games, self-composition of fairy tales that contribute to the formation of ethical and moral norms of everyday life. At the same time, this problem demands further study in order to improve the state programs of preschool education, which in turn will increase the level of moral education of preschoolers.

Key words: *children of senior preschool age, fairy-tale, moral feelings, education, preschool educational establishment.*

Вступ

Проблема формування морального розвитку дошкільників завжди займала важливе місце в педагогіці. Ще більшої актуальності це питання набуло останнім часом.

Нині у нашому суспільстві переважає байдужість, відсутність чуйного і дбайливого ставлення один до одного, дитячий егоїзм, основними показниками яких є відсутність поваги до оточуючих. Тому особливо значущим є не тільки розвиток і виховання у дітей дошкільного віку шанобливого ставлення до «інших», але і прояв його на рівні розвитку і виявлення на кожній віковій стадії становлення дошкільника.

Старший дошкільний вік є періодом активного освоєння етичних норм, правил, становлення моральних почуттів і нахилів. Найбільш важливим етапом у формуванні механізмів поведінки та діяльності є розвиток індивідуальності дошкільника загалом. Це зумовлено значними змінами, які відбуваються в емоційно-вольовому, розумовому розвитку дітей, розвитку мотиваційної сфери, спілкуванні з однолітками та дорослими, особливо придбаним рівнем моральної культури. Саме тому зростають можливості морального виховання старших дошкільників.

Відомо, що основи виховання закладаються в ранньому дитинстві, а стрижень

характеру, а саме його основа формується до п'яти років. Далі дитина набуває тільки звички. Поряд із тим вона засвоює ряд спотворених, неправильних уявлень, набуває шкідливі звички, якщо батьки не звертають увагу на те, якими предметами вона грається, які розглядає книги, які говорить слова, що малює.

Перші етичні норми дошкільник набуває в сім'ї. У сім'ї дитина чує, бачить, сприймає, як треба жити, в якій обстановці живуть близькі їй люди, а це є основним джерелом впливу сімейного виховання на дошкільника.

1. Теоретичне обґрунтування проблеми

Стійкий інтерес до проблеми морального виховання дошкільників знайшов відгук у роботах багатьох відомих класиків зарубіжної та російської педагогіки: І.Ф. Гербарта, Я.А. Коменського, Ж.-Ж. Руссо, Дж. Локка, І.П. Песталоцці, Н.І. Пирогова, К.Д. Ушинського, Л.М. Толстого, А.С. Макаренка, В.А. Сухомлинського та ін. Проте ці погляди на проблему формування і розвитку моральності дошкільника необхідно піддати осмисленню з позиції сучасних соціально-економічних перетворень, що відбуваються в суспільстві.

Саме в дошкільному віці, на думку більшості вчених, закладаються такі моральні

якості, як патріотизм, колективізм, дисциплінованість, правдивість, принциповість, ощадливість, доброзичливість, працьовитість та ін. Моральне виховання тільки тоді має цілеспрямований характер, коли в його основі лежить спонукання дітей до розвитку.

Багато сучасних вчених і педагогів відзначали великий вплив казки на становлення особистості дитини. Вони вважають, що все найважливіше, вдосконалене протягом декількох століть, може і повинно застосовуватися в освітній роботі закладів дошкільної освіти.

Казка показує особливості відносин один з одним, життєдіяльність людини в суспільстві. Описи моральних вчинків впливають не через абстрактні поняття, а з дій реальних героїв, поведінка яких важлива для дошкільника. Як відомо, у кожного народу є свої загальнонаціональні казки, пов'язані одна з одною. «Казка – символ єдності народів», – говорив російський дослідник казок, лінгвіст В.Я. Пропп.

У практиці застосування казок у процесі морального виховання дитини старшого дошкільного віку є чимало проблем: немає духовної та моральної стійкості особистості дошкільника, немає структури роботи по ефективному використанню казок для формування моральних якостей, не розроблені педагогічні умови, які б сприяли моральному вихованню дітей старшого дошкільного віку у процесі ознайомлення їх із різними видами казок.

Мета статті полягає в обґрунтуванні можливостей впливу казки на формування моральних почуттів у дітей старшого дошкільного віку; у виокремленні педагогічних і методичних прийомів морального виховання старших дошкільників засобами казки.

2. Методологія та методи

Для вивчення цієї проблеми використовували такі теоретичні методи дослідження, як: аналіз наукової літератури, синтез, порівняння, узагальнення і систематизація одержаної інформації з метою зіставлення різних поглядів науковців на вплив казки на розвиток моральних почуттів дітей старшого дошкільного віку.

3. Результати та дискусії

Із покоління до покоління створюються і переказуються казки, розвиваючись разом із народом. Змінюється не тільки зміст, а й форма казок, зокрема жанрові ознаки, оскільки змінюється ставлення до них народу.

Ми можемо розглянути різноманітність казок. Будь-яка казка виховує, попереджає, навчає, спонукає до дій і навіть лікує. Іншими

словами, потенціал казок значно яскравіший за художньо-образну значимість.

Казка – один із головних моральних і педагогічних засобів становлення особистості, оскільки супроводжує дитину з народження. Вона створена за давніх часів, досі жива, затягує дітей як змістом, так і своєю формою. Казка – це історія про фактично неймовірне, де в обов'язковому порядку наявне щось фантастичне і дивне: тварини можуть розмовляти, а звичайні предмети насправді чарівні.

Немає такої людини, котра б не слухала казку в дитячому віці. Казка супроводжує дитину протягом усього дитинства і залишається з нею на все життя. З казки починається знайомство малюка зі світом літератури, людських відносин і навколишнім світом загалом.

У реальному житті та взаєминах із близькими людьми закріплюються моральні поняття (чесність, доброта, людяність), яскраво представлені в образах героїв, які регулюються бажаннями і вчинками дитини. Живе протиставлення добра і зла, фантастичні образи, характерні причинно-наслідкові зв'язки та події, доступні для розуміння дитини, – все це робить казку особливо цікавою і хвилюючою для дітей. Вона є цінним інструментом розвитку моральної здорової особистості дошкільника (Лисенко, 2011: 361).

У ХХ ст. склалися такі види казок, одинорідні за складом персонажів, за мотивами і сюжетами, прийомами побудови та іншими стильовими ознаками: казки про тварин (тваринний епос); чарівні (або чудесні) казки; соціально-побутові казки.

Розглянемо казки про тварин. У них розповідається про зустріч диких і домашніх тварин, про дружбу звірів, взаємодопомогу, взаємини тварин і людини. Казки беруть свій початок із далеких часів, коли людина вірила, що тварини жили зграями або сім'ями, боялися один одного, билися між собою. Люди вважали, що їхній рід походить від роду тварин або рослин, тому тварини та рослини в казках одухотворені – не дарма ведмідь міг взяти за дружину дівчину. Вони спілкуються, як люди, займаються тими самими справами, допомагають іншим, мають людські чесноти та вади. У казках більш раннього походження людина слабша за тварин, а в казках більш пізнього періоду людина перемагає тварин своїм розумом і кмітливістю.

Для дитячого сприйняття в композиційній побудові прості та доступні казки про тварин, засновані на мотиві зустрічі тварин один з одним і з людиною. Бажана мовна форма казки про тварин – діалог. Він надає

їй жвавості, адже казкар може під час виконання імітувати голоси тварин, використовуючи жести і міміку.

Перейдемо до чарівних казок, у яких зображується особливий фантастичний світ. Все, що трапляється там – таємниче, страшне і чудове. У казках є чарівні предмети: чоботи-сороходи, килим-літак, шапка-невидимка. У них виражається чарівництво і магія: герої виліковуються настоями «чудесних» трав, їдять молодильні яблука, бризкають живою і мертвою водою тощо.

У характерах казкових героїнь народ відобразив важливі моральні особливості жінок: красу, простоту, повне невичерпної любові серце, прагнення пожертвувати собою для здійснення мрії.

Казки про особливі, але не чарівні пригоди та події в особистому або сімейному житті героя – це казки-новели. Назва вказує на схожість побутових казок із новелою. У них описуються дивовижні подорожі та небезпеки, забавні та заплутані історії життя, з яких герої виходять переможцями, без участі чаклунства, завдяки власній кмітливості та хитрощам, спритності та розуму. Винахідливість, вигадка в авантюрно-новелістичних казках має принципово інший характер, ніж у казках про диво: це навіть не фантастичне, скільки просто виняткове, на подив неймовірне. Місце дії в цих казках – цілком звичайна життєва обстановка, наприклад, трактир, багатий будинок.

В авантюрно-новелістичних казках найчастіше розглядаються мотиви сімейного життя: про вірну і невірну дружину, про коханця, який потрапив у неприємне становище, про виправлення ледачої дружини, про те, як дружина виручає хвалькуватого чоловіка, як своїм терпінням обеззброює його, як чоловік потрапляє на весільний бенкет своєї дружини, котру змушують виходити заміж за іншого, і багато ін. (Богущ, 1994: 198).

Значне місце в казковому жанрі займають соціально-побутові казки, які мають гумористичний або сатиричний характер. Сюжет, образ і художній вигляд відрізняють їх від чарівних казок. Сюжет соціально-побутової казки будується на тому, що все неймовірне і нездійсненне виникає у звичайнісінькій обстановці.

Творча вигадка в таких казках спрямована на те, щоб висміяти всі уявлення, поняття, погляди, які вважаються нормальними в сучасному соціальному суспільстві. Жадібний багач у казці не стає багатшим, а розоряється, а бідняк стає багатієм. У житті пан, чиновник, поміщик знущалися над чоловіком, наймитом, а в казці все відбувається навпаки.

Героями соціально-побутових казок досить часто представлені найпростіші люди: бідний мужик, наймит, «майстрова» людина, солдат. І наділені вони тими ж якостями, як і дійові особи авантюрно-новелістичних казок.

Відмінною рисою соціально-побутових казок є те, що події відбуваються в повсякденному житті, а все лише описує «виворіт» цього реального світу. Суперечності, зіткнення, боротьба в соціально-побутових казках, судячи з усього, загострені до межі, дані в перебільшеному вигляді, перетворені на гротеск.

Старші дошкільнята розуміють моральну сторону народних казок. Негативна моральна сторона вчинків героїв викликає різкий протест і обурення. Діти свідомо стають на бік добра. У віці 3–7 років у дітей складаються етичні еталони-зразки, які містять більш-менш узагальнене уявлення про позитивну або негативну поведінку в життєвих ситуаціях. Дошкільник співвідносить свою поведінку не тільки з конкретним дорослим, але і з узагальненим поданням. Тобто зовнішній зразок поведінки дорослого переходить у внутрішній план, розширюючи можливості морального розвитку особистості.

У старшого дошкільника формуються узагальнені уявлення про дружбу, взаємодопомогу, відданість, доброту. Певний стиль казок розкриває дошкільнятам шлях наочно-образного і наочно-дієвого досягнення світу людських взаємин, що цілком адекватно психологічним особливостям дітей (Богущ, 1994: 204).

Казка здатна допомогти дитині пізнати світ, обдарувати її уяву і навчити критично сприймати навколишнє, увійти в дійсність новими шляхами.

Розуміння і проживання через казку дають можливість дитині розпізнати та визначити особисті переживання і власні психічні процеси, усвідомити їхній зміст і важливість кожного з них.

Народні казки, вводячи дитину у сферу фантастичних подій, перетворень, що відбуваються з героями, висловлюють глибокі моральні ідеї. Вони вчать доброзичливим стосункам із людьми, демонструючи високі емоції та прагнення. «Завдання казкаря, насамперед народного, – писав К.І. Чуковський, – виховувати в дитині людяність – цю дивовижну здатність людини хвилюватися через чуже нещастя, радіти радощам іншого, переживати чужу долю як власну».

У вчинках і діях казкових героїв протиставляються працьовитість і лінощі, добро і зло, хоробрість і боягузтво. Дошкільнят часто притягують ті герої, яким характерні:

чуйність, любов до праці, рішучість. Діти радіють, якщо перемагає добро, коли герої долають труднощі та настає щасливий фінал (Пропп, 2000: 43).

Кожен педагог повинен володіти мистецтвом переказувати казки, тому що дуже важливо передати своєрідність її жанру.

Сучасній дитині недостатньо прочитати казку, розфарбувати зображення казкових персонажів, обговорити сюжет. З дошкільниками третього тисячоліття необхідно разом шукати та знаходити приховані значення, осмислювати казки і життєві уроки. Казки ніяк не вкрадуть у дитини реальність. Навпаки, можуть допомогти їй у реальному житті бути активним творцем. Казкові історії містять інформацію про динаміку життєвих процесів.

У казках можна знайти цілий список людських труднощів і образні способи їх вирішення. Прослуховуючи казки, дошкільник несвідомо накопичує деякий символічний «банк життєвих ситуацій». Цей «банк» здатний активізуватися за потреби, а не буде ситуації – залишиться пасивним. І якщо з дитиною міркувати над кожною прочитаною казкою, то знання, зашифровані в них, будуть знаходитися не в пасиві, а в активі, не у підсвідомості, а у свідомості. Таким чином можливо підготувати дошкільника до життя, сформувані найважливіші цінності.

Казки дошкільникам доцільно слухати в затишній атмосфері, яка може допомогти найбільш повному сприйняттю казкових образів, наприклад, у спокійний вечір, на природі. Розповіді повинні бути насиченими, соковитими, невеликими. Не можна представляти дітям велику кількість відчуттів, тому що може притупитися чуйність до розказаного. Говорити слід небагато, адже дошкільник повинен не тільки вміти слухати слово вихователя, а й мовчати. Саме в цей час він думає, усвідомлює нове, тому вихователю необхідно дати дитині час подумати. На думку Сухомлинського, це одна із найпрекрасніших якостей педагога (Сухомлинський, 1999: 56).

У процесі формування моральних почуттів у дитини дошкільного віку формуються людські емоції, розвиваються гуманні почуття, моральні визначення, навички культурної поведінки, можливості культурного впливу, соціально-громадські особливості, повага до старших, серйозний підхід до виконання завдань, вміння злагоджено грати та працювати, справедливо оцінювати свої вчинки та дії інших дітей.

Казки нам допомагають вирішувати завдання морального виховання дошкільників. Діти старшого дошкільного віку готові свідомо осягати зміст казок. Слід продовжувати розвивати читача, здатного

відчувати співчуття до героїв, стимулювати дошкільників розповідати про своє сприйняття певної дії персонажа, надати допомогу дітям усвідомити приховані мотиви поведінки героїв. Для того, щоб діти зуміли усвідомити та відчутти глибокий ідейний зміст казки, її художні якості, аналіз казки повинен бути таким, щоб їм надовго запам'яталися і сподобалися образи.

У старшій групі ми продовжуємо ознайомлювати дітей із новими казками. Коли запас казок стане досить цінним, коли дитина на мінімальному рівні усвідомлює характерні особливості цього жанру (фантастичний вимисел, олюднення тварин, рослин, предметів та ін.), усвідомлює традиційність прийомів побудови казкового сюжету (приказку, зачин, кінцівку тощо), можна почати розповіді казок дошкільниками.

Дошкільники із задоволенням і досить активно відгукуються на пропозицію педагога бути казкарями, вигадувати власні небилиці, але вміння самостійно складати зв'язні, закінчені казкові історії формується поступово. Необхідно вчити дошкільника прийомів придумування творів: обмірковувати задум, образи, вчити логічного розгортання сюжету і його завершення. Подібним способом ми навчаємо дитину вислуховувати, приймати і розуміти казку. Використовуючи казки, спираючись на принцип варіативності, ми враховуємо і вікові особливості дошкільників (Нечаева, 2002: 198).

Найбільш доцільними прийомами у плані формування моральних почуттів у дітей старшого дошкільного віку, на нашу думку, є ті, які дозволяють, поряд зі знайомством зі змістом казки, залучати дітей до діяльності. Можливо і необхідно інсценувати казку, залучаючи дитину до ролі в ігровій діяльності, яка зображує відносини між казковими персонажами, якщо останні можуть допомогти їй увійти у світ людського спілкування.

У дошкільника повсякденне життя пов'язане з його моральними уявленнями. Наприклад, реальна соціалізація вимагає відповідних зусиль дитини: дитина демонструє спроби здійснювати моральні дії та вирішувати конфлікти, проявляючи емоції. У старших дошкільників дедалі частіше спостерігається не прагматична поведінка, коли моральний вчинок пов'язаний із вигодою для себе, а безкорислива, коли поведінка не залежить від зовнішнього контролю, а її мотивом є моральна самооцінка.

У віці 5–6 років дошкільнята переходять від стихійної моральності до свідомої. Для них моральна норма починає виступати як регулятор взаємовідносин між людьми. Старший дошкільник розуміє, що норми необхідно дотримуватися, щоб колективна

діяльність була успішною. Необхідність зовнішнього контролю за дотриманням норми з боку дорослого відпадає. Поведінка дитини стає моральною навіть за відсутності дорослого або коли дитина впевнена у безкарності свого вчинку і не бачить користі для себе (Нечаева, 2002: 105).

Казка значима своїм природним впливом на дитину, де мораль безпосередньо впливає із вчинків і дій персонажів. Тому значення багатьох методичних прийомів полягає в тому, щоб спростити дошкільникам процес слухання і розуміння (допомогти запам'ятати та глибше пережити казку). Природно, такі прийоми сприяють кращому засвоєнню тексту, більш серйозному його сприйняттю. Зазначеним цілям відповідає насамперед такий метод, як виразність читання.

Розповідання і повторне читання можна поєднувати з малюванням і ліпленням. Художнє слово сприяє створенню зорових образів, які надалі зображують діти. Завдання педагога – заохотити різноманітне образотворче мистецтво.

Один із прийомів, який сприяє кращому засвоєнню тексту – вибіркоче читання (уривків, пісеньок, кінцівок). У старшій групі вибіркоче читання подається дітям за допомогою ігрової ситуації, можливо у вигляді вікторини, загадки. Можна поставити кілька запитань (із якої казки цей уривок? із розповіді або казки? чим закінчилася ця казка? тощо).

Можна використовувати словесні прийоми. Найчастіше дітям бувають незрозумілі деякі слова або вирази. У таких випадках треба давати їм можливість зрозуміти нове слово, будувати фрази шляхом осмислення ситуації. Не слід переривати читання поясненням окремих слів і виразів, оскільки це порушує сприйняття твору. Це можливо зробити до читання.

Досить популярним способом, який підсилює вплив слова і сприяє кращому його осмисленню, вважається розгляд ілюстрацій у книзі. Він може бути повністю осмислений, у такій послідовності, в якій ілюстрації розміщені в казці, проте вже після читання. Необхідно навчати дітей довго розглядати ілюстрації, розцінювати картинки, розпізнавати в них героїв прочитаної казки.

Починаючи зі старшої групи, дітям можна ставити питання, що направляють їх увагу на засоби виразності в малюнках, показуючи якусь ілюстрацію, знову звертаючись до тексту, повторно зачитати епізоди, в яких описується зображене на малюнку. Таким чином, здійснюється взаємозв'язок між сприйняттям тексту й ілюстрацією.

Існує певна залежність між сприйняттям моралі казки та моральними проявами

дітей. Якщо ідея, моральні якості та вчинки казкових героїв відповідають позитивним моральним проявам дитячого колективу, їхнім моральним якостям, то діти легше розуміють їх, їхні реакції яскравіші та різноманітніші, і навпаки.

Із цієї відмінності сприйняття казки з моральним змістом залежно від взаємин дітей витікає вимога враховувати ці особливості, коли моральна ідея казки, її образи відповідають моральним проявам дітей. Вихователю слід посилювати морально-естетичну оцінку народної казки, підводити дітей до сприйняття більш складних моральних понять і образів (Лисенко, 2011: 426).

Проведене нами спостереження за дошкільниками старшої групи дозволяє констатувати: діти із задоволенням включаються до організованих вихователем казкових драматизацій. Майже 79% дітей виказують позитивні емоції, 56% включаються до комунікації, 3% проявляють креативність в ігрових ситуаціях. Цікаво, що дошкільнята ще не вміють правильно оцінити ті чи інші вчинки, пов'язані з моральністю. Рівень їхньої самооцінки значно завищений. Однак всі діти завжди уважно слухають казки і намагаються реагувати на події, вчинки персонажів. Якщо ж у дітей немає тих позитивних моральних якостей, які ми хочемо виховати за допомогою народної казки, важливо допомогти їм осмислити моральну ідею твору і через сприйняття казкових образів підвести до правильної оцінки їхніх власних вчинків і якостей, не допускаючи зайвого моралізування.

Висновки

Таким чином, можна зробити висновок, що методика роботи з казками в дошкільному навчальному закладі зумовлена якісною неоднорідністю цього жанру. Щоб дошкільники під час читання казок засвоювали глибину змісту казкового світу, його метафоричність, моральний і соціальний зміст, емоційний підтекст, педагогу у керівництві читанням казок необхідно спиратися на літературознавчу специфіку казкового жанру, цілеспрямовано формувати у дошкільників оптимальний обсяг умінь. Також одним із факторів низького рівня морального виховання дошкільників є недостатнє застосування казки та її засобів у щоденній роботі вихователя ЗДО сучасного дошкільного закладу. Мова казки, особливо народної, доступна дитині, вона ставить і допомагає їй вирішити моральні проблеми, адже всі казкові герої мають чітку моральну позицію. У процесі використання різних видів казок доцільно використовувати такі педагогічні та методичні методи і прийоми: читання, переказування, розгляд

ілюстрацій, розмальовування і малювання персонажів казок, використання ігор-драматизацій, самостійне складання казок, що сприяють формуванню етичних і моральних норм поведінки дошкільника в повсякденному житті. Водночас ця проблема потребує подальшого вивчення задля вдосконалення державних програм дошкільного виховання, що підвищить рівень морального виховання дошкільників.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богуш А.М., Лисенко Н.В. Українське народознавство в дошкільному закладі : навчальний посібник. Київ : Вища школа, 1994. 398 с.
2. Лисенко Н.В. Етнопедагогіка дитинства : навчально-методичний посібник. Київ : Видавничий дім «Слово», 2011. 720 с.
3. Пропп В.Я. Мифология сказки. Исторические корни волшебной сказки (Собрание трудов В.Я. Проппа). Москва, 2000. 204 с.
4. Нравственное воспитание в детском саду / В.Г. Нечаева, Т.А. Маркова, Р.И. Жуковская ; под ред.

В.Г. Нечаевой и Т.А. Марковой. Москва : Просвещение, 2002. 256 с.

5. Сухомлинський В.О. Твори : в 5 т. Т. 5. Київ : Рад. шк., 1999. 676 с.

REFERENCES

1. Bohush A.M., Lysenko N.V. (1994). Ukrayins'ke narodoznavstvo v doshkil'nomu zakladi [Ukrainian ethnography in preschool]. Kyiv: Higher school.
2. Lysenko, N.V. (2011). Etnopedagogika dytynstva [Ethnopedagogy of childhood]. Kyiv: Slovo Publishing House.
3. Propp, V.Ya. (2000). Myfolohyya skazky. Ystorycheskye korny volshebnoy skazky (Sobranie trudov V.Ya. Proppa) [Mythology of a fairy tale. Historical roots of a fairy tale (Collection of works by V.Ya. Propp)]. Moscow.
4. Nechaeva, V.H., Markova, T.A., Zhukovskaya, R.Y.; Nechaeva, V.H. Markova, T.A. (Eds.). (2002). Nravstvennoe vospytanye v detskom sadu [Moral education in kindergarten]. Moscow: Prosveshchenye.
5. Sukhomlyns'kyy, V.O. (1999). Tvory : v 5 t. T. 5 [Works: in the 5th volume. Volume 5]. Kyiv: Radyans'ka shkola.

Стаття надійшла до редакції 10.11.2020.

The article was received 10 November 2020.